

8+1

největších masakrů starověkého Říma

Barbaři – tak přezdívali Římané necivilizované národy, jimž byli kulturně nadřazeni. Přitom právě v rámci Římské říše a většinou z iniciativy Římanů se odehrála nejbezohlednější známá krveprolití starověku

VLADIMÍR SOCHA
HISTORIK

Masakry, genocidy a děsivá krveprolití provázejí dějiny lidstva snad od jejich nejstarších počátků. Lze si například jen těžko představit, že se podobné události vyhnuly lovcům mamutů před desítkami tisíc let. Protože se ale z této dávné doby nezachovaly žádné přímé doklady, můžeme si tehdejší násilné střety nechávat vykreslit pouze vlastní fantazií. V době dějinné se nám již ale nabízejí nejstarší písemné prameny, které vrhají

ném množství starověkých masakrů vybrat ty nejzávažnější, jisté vodítko nám nicméně poskytují dostupné písemné prameny především antických autorů klasického období. V následujícím výčtu se zaměříme spíše na méně známé události, které nespádají do obecně dobře známých nebo často citovaných, jejichž dopad byl však významný a důsledky pro postižené obyvatelstvo velmi kruté. Které události tedy považujeme i v tak surových časech, jakými bylo období

Ukřižovaná těla 6 600 vzbouřenců Spartakova povstání nebyla nikdy odstraněna, takže rozkládající se ostatky lemovaly cestu několik let

světlo na první známé masakry. V období starověku jsou pak tyto prameny dostatečně podrobné a výmluvné, takže nám umožňují udělat si o podobě i rozsahu takovýchto událostí lepší představu.

Nejkrutější z krutých

Starověk byl velmi dlouhým obdobím, během něhož se událo nespočetné množství dobovačských i obranných válek, genocid a jiných násilných aktů, které znamenaly osobní tragédie pro statisíce a nejspíš i miliony lidí. Je obtížné pokusit se v nezmě-

zhruba mezi 4. tisíciletím př. n. l. a prvními pěti stoletími našeho letopočtu, za památná z hlediska jejich násilné a surové povahy?

1 Tlející těla pro výstrahu

Ukřižování Spartakových vzbouřenců (71 př. n. l.)

V dějinách starověkého Říma několikrát došlo k rozsáhlému organizovanému povstání otroků, které dokonce ohrozilo

➤ Scéna ukřižovaných vzbouřenců z filmu Spartacus (1960) vypadá snad až příliš idylicky

stabilitu říše. Vůbec nejzávažnější událostí tohoto druhu byla vzpoura vedená thráckým otrokem Spartakem, k níž došlo v letech 73–71 př. n. l. Spartakus se svými věrnými několikrát porazil římské legie a přiměl vyděšené senátory probít nejednu noc. Nakonec ho však zničila nejednotnost a protichůdné zájmy jeho zpočátku odhodlání stmelovaných bojovníků. Po sériích urputných bojů byli rozdělení otroci definitivně poraženi Římany pod velením bohatého politika a vojevůdce Marca L. Crassa (115–53 př. n. l.) Podle dostupných pramenů bylo následně na 6 600 zajatých vzbouřenců ukřižováno, což byl v oné době poměrně běžný způsob poprav. Crassus si zjevně triumf vychutnával a částečně jako ukázkou své síly, čas-

tečně jako varování možným budoucím vzbouřencům nechal kříže s popravenými otroky rozestavit na mnohakilometrových vzdálenostech podél živé tepny Itálie, Apiovou cestu. Via Appia byla důležitou komunikací, která vedla z přístavního města Brundisium na jihu Itálie do Říma. Denně po ní tedy proudily zástupy obchodníků i poutníků, kteří se museli dívat na zmrzačená těla tisícovek mrtvých otroků. Crassus údajně nikdy nevydal rozkaz k jejich odstranění, takže jistě ne zrovna vonící ostatky rozkládajících se těl znepříjemňovaly život všem okolojdoucím nejméně po několik let.

2 Krvavé boje o občanská práva

Masakry v období občanských válek (91–88 př. n. l.)

Podle historika Diodóra Sicilského (asi 90–27 př. n. l.) byla občanská válka, která se rozpoutala mezi Římem a jeho italskými spojenci, nejhroším konfliktem v dosavadních dějinách říše. Předmětem sváru se stalo udělení římského občanství, jehož se římstí spojenci na italské půdě dlouhodobě domáhali. Bojovali pravidelně za Řím a nesli těžce břímě jeho válek, neměli však výhody římského občana – nesměli se podílet na rozhodování, nedostávali přiděly zemědělské půdy a nad všemi svými činy museli trpět dohled nevráživých římských úředníků. Tento problém se snažil vyřešit již pokrokový politik Gaius Sempronius Gracchus o několik desetiletí dříve, v bezvýchodné situaci však přízračně skončil sebevraždou. Římstí spojenci pochopili bezvyslednost svých urgencí a nakonec

vypověděli Římu válku. Bitevním polem se pak stala celá Itálie a boje byly nesmírně krvavé. Římané po ztrátě dvou konzulů přece jen ustoupili a poskytli římské občanství nejprve všem věrným spojencům a v roce 89 př. n. l. také všem ostatním, kteří do dvou měsíců složili zbraně. Mír byl však krvavě zaplacen. Celkem stály události občanské války (ve které bylo běžnou praktikou vyhlazování celých osad a měst) život půl milionu italských obyvatel. V roce 88 př. n. l. navíc využil zmatků pontský král Mithridátés VI. (132–63 př. n. l.), který napadl některé maloasijské státy závislé na Římu. Prohlásil se za „otce a zachránce Asie“ a poté vydal rozkaz povraždit všechny Římany v Asii, a to bez ohledu na věk a pohlaví. Na 80 000 Římanů tak bylo během krátké doby hromadně povražďeno. Návist místního obyvatelstva k římským výběřím daní sehrála v tomto aktu pomsty významnou úlohu.

3 Preventivní vyhlazení

Vyplenění Kartága během třetí punské války (146 př. n. l.)

Římané plení dobytý Kartágo a definitivně se zbavují odvěkého rivala

Ve 3. století před naším letopočtem bojoval mocný Řím dvakrát o holou existenci s dalším mocným středomořským státem – Kartágem. Během dvou velkých, tzv. punských válek (Římané nazývali Kartagince „Punové“) Řím za cenu obrovských ztrát zvítězil, přestože především ve druhém konfliktu nebyl zásluhou geniálního стратега Hannibala daleko od vojenské katastrofy. Po vítězném vyústění druhého konfliktu v roce 201 př. n. l. však již nebylo pochyb o tom, kdo se stane hegemonem celé oblasti. Římané ovšem nikdy zcela nezapomněli na nebezpečí, které jim od severoafrického státu hrozilo, a v roce 149 rozpoutali poslední, rozhodný konflikt, jehož jediným cílem bylo definitivní zničení odvěkého rivala. Záminku si Římané ob-

starali sami, neboť kladli Kartágu naprosto nehorázně a neakceptovatelné požadavky. Zoufalí Kartaginští se proto odhodlali k ozbrojenému odporu, který však neměl naději na úspěch. V té době již vojensky i hospodářsky mnohem slabší Kartágo nemělo žádnou šanci římskému útoku odolat a na jaře roku 146 př. n. l. se vyhladovělé město vzdalo obléhatelům. Římská vojska pod velením Scipia Aemiliana (185–129 př. n. l.) pak několik dní rabovala město, vraždila nebo mučila jeho početné obyvatelstvo a ničila majetek. Kartágo prakticky přestalo existovat, bylo do základů vypáleno a podle některých zdrojů byla dokonce i půda posolena, aby již nikdy nebyla úrodná. Obyvatelstvo, které řádění zdivočelých soldatesky přežilo, bylo povětšinou odvléčeno do otroctví.

4 Zkrocené vášně sportovních hrubiánů

Povstání Niká (532 n. l.)

Na sklonku antiky, nebo spíše již v počínajícím středověku, se odehrálo jedno z nejrozsáhlejších povstání v hlavním městě východořímské říše, Konstantinopoli (dnešní Istanbul). Není zřejmé, jaké příčiny nejvíce podnítily výtržnosti, které dostaly svůj název podle pokřiku revoltujících (Niká = zvítěz!). Jisté je, že jejich výsledkem bylo kolem 30 000 mrtvých, zmasakrovaných vojáků na obřím hipodromu, a vypálení téměř poloviny rozlohy jedné z největších metropolí tehdejší doby. Povstání začalo podobně jako některé dnešní pouliční střety – čistě jako bitka sportovních fanoušků (s tím rozdílem, že nešlo o fotbal, ale o vozatajské závody). V hipodromu se tehdy utvářely politické skupiny zvané fackie, sjednocované především jako příznivci jednotlivých

SLOVNÍČEK

Amfiteátr (latinsky *amphitheatrum*) byla ve starověku stavba s elipsoidním půdorysem a vyvýšeným hledištěm, často se vyskytující ve větších římských městech. Konaly se v ní gladiátorské zápasy, štvance na zvěř a někdy také inscenace námořních bitev. Tato krvavá představení se odehrávala v pískem vysypané aréně, umístěné uprostřed stavby, obvykle výrazně pod úrovní hlediště.

Takto dnes vypadá místo někdejšího hipodromu v Konstantinopoli (dnešní Istanbul), kde bylo v polovině 6. století zmasakrováno 30 000 lidí

vozatajů. Rozlišovaly se především podle barev, ve kterých jejich favorité závodili. Nejsilnějšími fackiemi přitom byla strana modrých a strana zelených, které také stály za počátkem povstání v lednu roku 532 n. l. Po bitce, které se příslušníci obou stran jako už mnohokrát předtím zúčastnili, došla příslušným úředníkům trpělivost. Vzápětí bylo vydáno sedm rozsudků smrti a většina z nich byla také provedena. Veřejnost a především příslušníci obou znesvářených stran

Římané na smrt proti těm, kdo chtěli být také Římany. V občanské válce prvního století padlo až půl milionu lidí

Zázračný žampion

Houby stimuluji imunitní systém člověka a dokáží organismus bránit před viry. S tímto závěrem přišli vědci z arizonské univerzity. Největší účinek má obyčejný žampion, s menším efektem působí hlíva ústřičná a houzevnatec jedlý (*Lentinus edodes*).

Nestárnoucí kukuřice

Americký genetik Stephen Moose vyšlechtil rostlinu kukuřice, která produkuje extrémně velké množství biomasy. K obřím rozměrům kukuřice pomohl gen zpomalující růst výhonků, takže rostlina déle roste. Nová odrůda by se měla uplatnit při výrobě biopaliv a při krmení hospodářských zvířat.

extra SVĚT MILNÍKY STAROVĚKÉ KRUTOSTI

SLOVNÍČEK

Barbarikum – u Římanů oblast mimo jejich kulturní okruh, obývaná „barbary“. Výraz barbar přejali Římané ve 3. století př. n. l. od Řeků, vztahoval se původně na cizí etnika, jejichž jazyku nerozuměli. Postupně získal výraz poněkud hanlivý nádech, v podobě označení primitivního a necivilizovaného jedince. Sami Římané jím však vyjadřovali spíše jistou kulturní podřadnost svých nepřátel, než prostě opovrzení či urážlivé označení.

Hipodrom (řecky *Hippodrom*) – ve starověkém Řecku místo, určené ke konání závodů na koních nebo vozatajských závodů. Odpovídá svým účelem starořímskému cirku, v některých bodech se však odlišuje. Římský hipodrom byl často obrovskou stavbou, dlouhou i několik set metrů. Pořádaly se v něm velmi oblíbené závody vozatajů a koňských spřežení.

byli tímto rozhodnutím pobouřeni. Zelení a modří se nedlouho nato spojili a požadovali odvolání nenáviděných úředníků a později dokonce samotného císaře Justiniána I. (483–565 n. l.) Toho prohlásili za sesazeného z trůnu a začali rabovat a vypalovat části města. Především na popud císařovny Theodory pak proti povstalcům zasáhlo vojsko vedené schopnými vojevůdci Belisariem a Narsetem. Většina rabujících byla obklíčena v areálu hipodromu, kde pak byli také vojáci zmasakrováni. Justinián následně nechal popravit veškerou opozici (včetně svého nechtěného „nástupce“ Hypatia a senátorů, sympatizujících s povstalcí) a uvolnil si ruce k přestavbě města i zahájení dobovačské politiky na západě.

5 Císařovo krvavé alibi

Pronásledování prvních křesťanů za Nerona

Polský spisovatel Henryk Sienkiewicz (1846–1916) podal ve svém zřejmě nejslavnějším románu *Quo vadis* tragický osud raných křesťanských komunit v Římě za císaře Nerona (37–68 n. l.) velmi naturalisticky. Na základě interpretace různých pramenů však můžeme soudit, že jeho pojetí krvavých praktik, uplatňovaných na zástupcích této víry po roce 64, není nijak přehnané. První mučedníci si prožitými útrapami nesporně zasloužili úctu, prokazovanou jim po staletí v křesťanské liturgii. Je třeba poznamenat, že v 1. století našeho letopočtu byli křesťané považováni jen za jednu z mnoha náboženských sekt, pocházejících z východních částí rozlehleho impéria. Křesťanství navíc nebylo ze strany římských úřadů přijímáno pozitivně, protože svým stoupencům zakazovalo uctívat vedle jediného Boha také obraz císaře. Nedůvěra a pomluvy, adresované uzavřené komunitě prvních křesťanů, se tak při první vhodné příležitosti zákonitě přetavily v jejich pronásledování. Odpůrcům křesťanství se velká šance naskytla roku 64 n. l., kdy v Římě došlo zřejmě k největšímu neúmyslně založenému požáru v celé jeho dlouhé historii. Oheň se rozhořel v noci z 18. na 19. července a uhasit se ho údajně podařilo až za 5 dní. Mezitím podlely zkáze čtyři ze 14 okrsků města a sedm jich bylo vážně poničeno. Císař Nero, na kterého byla část populace svalována vina za požár, usilovně hledal obětivého beránka. Křesťané, o kterých se právě v té době začaly šířit různé fantastické a nesmyslné zvěsti (například, že při svých rituálech pojídají děti), se přímo nabízeli. Nero ve snaze odvrátit (zřejmě neoprávněné) podezření z účasti na založení požáru předhodil rozrušené veřejnosti právě příslušníky nenáviděného náboženství. Žádné prameny nezachovaly přesné počty obětí následujících procesů a hromadných masakrů, které trvaly mnoho měsíců. Kdo se veřejně nezřekl víry, byl předhozen dravým šelmám v cirku, zabit jako nedobrovolný gladiátor nebo v nejhorším případě upálen zaživa na kříži. Poslední zmiňovaný způsob poprav byl údajně Neronovi nejmilejší a jeho „pochodně“ hořely v parcích nové císařské rezidence po desítkách a možná i po stovkách.

rozsáhlá vzpoura germánských kmenů proti římské nadvládě. Do jejího čela se postavil vůdce Cherusků Arminius (18 nebo 17 př. n. l.–21 n. l.), schopný vojenský velitel, který strávil mládí službou v římském vojsku. Dlouho čekal na vhodný okamžik, a když na podzim roku 9 nastala vhodná chvíle, vyvolal rozsáhlé povstání. Chytrým diplomatickým tahem pak zřejmě přiměl nic netušícího velitele Vara k neprozřetelnému tažení do centra vzpoury. Varus postupoval se třemi legiemi bažinatým územím a brzy se dostal do nesnázi, když se pochoduji vojáci museli roztáhnout do délky a jejich výstroj navlhla vytrvalým deštěm. Arminiovy germánské hordy Cherusků, Brukerů, Chattů a Marsů pak neměly s likvidací obrany obklíččených Římanů větší

Nero přihlíží upalování prvních křesťanů přibitých na kříže

telem. Svým rozsahem a krutostí proslul největší masakr tří římských legií Publia Quinctilia Vara (46 př. n. l.–9 n. l.) na podzim roku 9 n. l. Přesně před dvěma tisíciletími vypukla v oblasti dnešního severozápadního Německa

Bitva v Teutoburském lese – spíše ovšem jednostranná záležitost ukončená smrtí tří římských legií

6 Utlučení v bahně

Varovy germánské legie (9 n. l.)

Masakry provázející válečné události byly ve starověku poměrně běžné. Často se také stávalo, že velká část vojáků poražených armád byla hromadně pobita vítězným nepřítel

ČASOVÁ OSA

První historicky doložené pořádání římských gladiátorských zápasů, které se konaly na počest Bruta Pery. Z původního pohřebního rituálu převzatého od Etrusků se brzy stala masová zábava, již padly za obět statisíce odsouzených, ale i profesionálních gladiátorů, politiky či nábožensky nepohodlných osob apod. Poslední gladiátorské zápasy se konaly zřejmě roku 404 n. l.

264 př. n. l.

91–88 př. n. l.

Občanská válka mezi Římany a jejich spojenci, která si vyžádala na půl milionu obětí z řad vojáků i civilního obyvatelstva. Ve stejné době nechává pontský král Mithridátés VI. povraždit na 80 000 římských obyvatel na východě

9 n. l.

Kolem 20 000 římských vojáků, žen a dětí bylo zabito v boji nebo následně umučeno a obětováno germánským bohům po nešťastné bitvě v Teutoburském lese. Tři římské legie byly zničeny a velitel Varo si spolu s ostatními důstojníky raději vzal život, než aby padl do zajetí

390 n. l.

V Soluni bylo na přímý rozkaz císaře Theodosia nahnáno zhruba 7 000 revoltujících obyvatel do místní arény, načež bylo císařskými vojáky brutálně pozabijeno

146 př. n. l.

Vyplenění a definitivní zničení Kartágy Římany. Po pěti dnech rabování a vypalování bylo město do základů zničeno a desítky tisíc obyvatel byly odvěčeny do otroctví

71 př. n. l.

Asi 6 600 Spartakových otroků bylo na příkaz vojevůdce Marca Crassa ukřižováno a ponecháno na křížích podél cesty Via Appia jako varování všem případným následovníkům vůdce povstání

po roce 64 n. l.

Během tažení proti křesťanům, obviněným neprávem z velkého požáru Říma, jsou nejméně tisíce prvních příslušníků tohoto nového náboženství systematicky pronásledovány, vězněny a posléze umučeny k smrti v arénách nebo veřejně upáleny

532 n. l.

Při potlačení povstání Niká bylo zhruba 30 000 obyvatel Konstantinopole zmasakrováno na popud císařovny Theodory. Povstání začíná a také končí v areálu hipodromu

Mrtvé moře může zemřít

Vědci z německé Technologické univerzity upozorňují, že voda z Mrtvého moře mizí rychleji, než se původně předpokládalo. Brzy se může stát, že nejnižší položené moře úplně zanikne. Příčinu vědci nevidí v globálním oteplování, ale v nesprávném používání vodních zdrojů ze slaného moře.

S brokolicí proti raku

Vědci z Pensylvánské univerzity vyvíjejí lék, jehož základní složku tvoří extrakt z brokolice a hlávkového zelí. Směs vykazuje preventivní účinky vzniku rakoviny kůže, mohla by se tedy stát například součástí pleťových krémů na opalování.

MILNÍKY STAROVĚKÉ KRUTOSTI **extra SVĚT**

potíže. Po několika dnech se marný odpor Římanů změnil v pouhý útek a následně již jen masakr přeživších. Nejméně 20 000 římských vojáků, ale také žen a dětí, které je doprovázely, bylo surově pobito. Ti, kteří první čtyři dny bojů přežili, pak nejspíš záviděli mrtvým. Byli totiž zajati a následně hrozným způsobem obětováni germánským bohům. Na určených místech u kůlů nebo stromů byli stínáni, upalováni zaživa a zabíjeni dalšími bestialními způsoby, které si po 2 000 letech můžeme již jen domýšlet. Ještě po několika letech vyvolal objev znetvořených ostatků a vybělených koster obětovaných vojáků odpor a vztek legionářů, kteří pak zbytky těl pohřbili a pod vedením úspěšného vojevůdce Germanika pomstili tyto své méně šťastné předchůdce. Masakr v Teutoburském lese se však stal trvalou ranou v římském sebevědomí a sám císař Augustus (63 př. n. l.–14 n. l.), kterému celou hrůzu popsal několik přeživších svědků, byl údajně lícenými výjevy ještě dlouho buzen ze spaní.

7 Židovská genocida 1. století**První židovská válka (66–73 n. l.)**

Jako první židovská válka se označuje celonárodní židovské povstání proti Římanům, které se rozhořelo v Jeruzalémě roku 66 n. l. Povstání, jehož se přímo či nepřímo zúčastnilo přes milion židovských civilistů, potlačilo až zhruba 70 000 římských vojáků pod vedením nejprve Vespasiana; od roku 69, kdy se stal císařem, pak jeho syna Tita. Válka byla nesmírně krvavá a vedla se z obou stran nevybíravým způsobem. Ztráty na straně Židů šly bezpochyby do statisíců, šlo tedy bezmála o válku vyhlazovací (podle některých údajů mohlo tento konflikt zaplatit životem až 1,1 milionu Židů). Římané obvykle netolerovali jakýkoli projev neposlušnosti a vzpourou se u nich Židé klasifikovali do role škodné zvěře. Válka díky tomu skončila vzhledem k jejímu rozsahu poměrně rychle. Na podzim roku 70 byl Římany zničen druhý jeruzalémský chrám a hlavní fáze války skončila s dobytím Jeruzaléma. Další roky

však ještě trvalo dobytí posledních bašt odporu v podobě pouštních pevností. Nejdéle se udržela pevnost Massada, umístěná na vrcholku mohutného útesu na východním okraji Judské pouště nedaleko Mrtvého moře. Římané pod velením Lucia Flavia Silvy přitáhli k pevnosti v roce 73, a protože se k hradbám nemohli dostat po úzké skalní stezce, začali vršit improvizovanou hradbu. Tu dokončili na jaře roku 74 př. n. l. a po

krveprolití stál gótský velitel s hodností *magister militum*, jehož jméno bylo Butherich nebo Botheric. Ten dostal příkazem zatknout a uvěznit populárního vozataje, který se pokusil svést a zneužít jakéhosi císařského sluhu. Butherich příkaz vykonal a homosexuálního vozataje zatkl, čímž ovšem rozltil jeho četné přívržence. Výsledkem bylo povstání, během kterého byl Butherich zuřivým davem zavražděn. Císař Theodosius byl neuváženým

Asi 30 000 lidí zmasakrovaných vojáky – takový byl konečný důsledek zpočátku poměrně běžné bitky sportovních fanoušků v Konstantinopoli

několika měsících mechanického narušování hradeb konečně vtrhli dovnitř. K jejich velkému údivu je však nečekala poslední odhodlaná skupina sebevražedných bojovníků, ale jen vypálené budovy a zhruba tisícovka mrtvých těl. Poslední židovští povstanci zvaní zelóti zde i s rodinami raději předem spáchali hromadnou sebevraždu. Židovský historik Flavius Josephus (37 – kolem 100 n. l.), který se přímo bojů účastnil, zanechal o událostech svědectví ve svém stěžejním díle *Válka židovská*.

8 Přehnaná odplata Masakr v Soluni (390 n. l.)

Takzvaný soluňský masakr byl odvetnou akcí římského císaře Theodosia I. (347–395 n. l.) proti vzbuřeným obyvatelům řeckého města Soluně (Thessaloniki). Na počátku

činem Soluňanů znechucen a zřejmě v krajním afektu nařídil strašlivou odplatu – až 7 000 obyvatel města bylo najednou zmasakrováno v místním cirku přítomnými gótskými jednotkami. Císař se zanedlouho uklidnil a sám se svého unáhleného příkazu zhroutil. Urychleně vyslal posla s okamžitým odvoláním rozkazu, ale ten již přijel pozdě. Theodosius následně svého činu velmi litoval a podle křesťanské tradice na něho významně zapůsobila kritika kněze Ambrosia, k němuž si údajně došel pro odpuštění v roli kajícího. Ambrosius prý odmítl sloužit v přítomnosti císaře mši (což bylo pro pokřtěného panovníka politicky neúnosné), čímž jej donutil k alespoň předstíranému pokání. Život sedmi tisícům zavražděných Řeků to však již vrátit nemohlo. ■

➔ Svatý Ambrosius odmítá císaři Theodosiovi, který nařídil popravu sedmi tisíc obyvatel Soluně, vstup do křesťanského chrámu. Obraz A. van Dycka

+1 Zvěrstva v cirku Gladiátoři a jiná divá zvěř (do r. 404 n. l.)

Je dobře známou skutečností, že nejoblíbenější zábavou římské společnosti byly gladiátorské zápasy. Krvavá podívaná, často končící smrtí jednoho nebo i více gladiátorů, byla přesně tím, co na vojenském poli postavené impérium vyžadovalo. Římané sami tento první masově oblíbený „sport“ nevnazleli, převzali jej od Etrusků zřejmě někdy na počátku 3. století př. n. l. Přesto to byli právě Římané, kteří se stali jeho provozovateli v podobě takřka masového průmyslu. Na vrcholu rozkvětu ríše v prvních stoletích našeho letopočtu existovaly stovky velkých arén, ve kterých bylo zabíjeno ohromné množství gladiátorů (mužů a někde i žen), odsouzenců, příslušníků různých sekt (zvláště křesťanů), nepohodlných skupin obyvatelstva a také exotických zvířat od šelem přes slony až po pštrosy. Velkou roli v tomto směru sehrála římská dobovácká politika a množství válečných zajatců, kteří byli pro účely her využitelní. Ob-

líbené zápasy se staly výnosným obchodním artiklem a podnítily vznik množství gladiátorských škol, ale také zcela nových profesí, jako byli krotitelé divé zvěře pro arénu. O děsivých masakrech, které se odehrávaly například ve slavném fláviiovském amfiteátru (známém později jako Koloseum), podávají svědectví různé prameny. Na jejich základě bylo odhadnuto, že v aréně zahynulo během zhruba 330 let jejího využívání nejméně 500 000 lidí a přes milion divokých zvířat. Někdy se zde odehrávaly také simulace námořních bitev, zvaných *naumachie*. Tehdy byla aréna důmyslným způsobem naplněna vodou a střetávali se zde gladiátoři na lodích. Amfiteátry však nesloužily jen ke krutým bojům, nýbrž také jako improvizova-

vaná veřejná popraviště. Zajatci byli často ve skupinách vypouštěni či přímo uprostřed svázáni a poté mučeni, pobíjeni gladiátory nebo trháni na kusy šelmami. Je tedy možné konstatovat, že jde o smutnou a podivnou ironii dějin. Největší masakry se totiž ve starověku neodehrávaly na bojištích, v ulicích měst nebo lesích barbarika, nýbrž přímo ve středu tehdejší civilizace před zraky tisícovek nadšených diváků.

➔ Hořící Jeruzalém podpálený římskými jednotkami za první židovské války